

ÖZBEGISTAN RESPUBLIKASY ÝOKARY BILIM, YLYM
WE INNOWASIÝALAR MINISTRLOGI

AJINIYAZ ADYNDAKY NÖKÜS DÖWLET
PEDAGOGIKA INSTITUTY

“Tassyklaýaryn”
Okuw işleri boýunça prorektor
M.Ibragimov
« 28 / » « 06 » 2025-ýyl

«HÄZIRKI ZAMAN TÜRKMEN EDEBI DILI»
SILLABUS
(3-kurs)

Bilimugry:	100000 – Gumanitar
Bilimlendirişugry:	110000 – Pedagogika
Tälim ýönelişi:	60111500 – Enedili we edebiýaty: türkmendili we edebiýaty

Nöküs – 2025

MODUL/SILLABUS
Türki diller fakulteti
60111500 – Ene dili we edebiyaty (türkmen dili we edebiyaty)

Ders/modul:	« HÄZIRKI ZAMAN TÜRKMEN EDEBI DILI »			
Ders /modul hili:	Mejbury sapak			
Ders /modul kodı:	HozTAT308			
Ýyl:	2025-2026			
Semestr:	V-VI			
Tälim forması:	Gündizki			
Gönükmeler formasy hem sagatlaryň jemi:	120	120	240	
Leksiýa	30	30	60	
Seminar	30	30	60	
Laboratoriya gönükmeleri				
Özbaşdak bilim	60	60	120	
Kredit mukdary:	4	4	8	
Bahalamak formasy:	Synag hem egzamen			
Kurs dili:	Türkmen			

Professor mugallym: Keruenow T.

Iş jaýy: Ajiniyaz adyndaky NDPI

Baglanmak üçin telefon nomeri: +998932029010

1. Ders/modulyň maksady (MM)	
F/MM1	<p>“Häzirki zaman türkmen edebi dili”dersi 60111500 –“Ene dili we edebiýaty ýönelişi talyplaryna «Häzirki zaman türkmen edebi dili»dersi pedagogik ýokary okuw orunlarynda boljak ýaş mugallymlara dil bilimi hakynda, sözleri orfografik kada laýyklykda dogry ýazmagy, dyngy belgileri berlikli ulanmaklyklary öwredýär.</p> <p>Dersiň maksady–Dersi okatmakdan maksat – talyplara Sintaksis grammatikanyň bir bölümi bolup, baglanyşykly sözleýişniň gurluşyny öwredýär.Sintaksis, adaty, iki bölümden durýar:Diňe bir söz düzümleriniň ýa-da sözlemleriniň sintaksisi däl eýsem <i>tekstiň sintaksisi</i> hem bolup biler. Onda söz düzümleriniň ýönekeý hem goşma sözlemleriniň, şeýle hem goşma sintaktik bitinligiň gurluş aýratynlyklary öwrenilmän, baglanyşykly sözleýişniň has uly möçberdäki görnüşleri, ýagny tekstiň gurluşy derňelýär.</p>

2. Sapagy özleşdirmek üçin zerur başlangyç bilimler	
1	<p>Talyplara has gowy ünsi jemlemek üçin sanly tehnologiýanyň didaktiki mümkinçilikleri, metbugat we tekstler bilen işlemek tehnologiýasy bilen baglanyşykly global proseslerde analitiki we logiki pikirlenmäniň roly barada bilimleri bolmaly; Sanly media tekstleri suratlar bilen döredilýär, metbugat okuwy infografikany, ýaýlymlary, ýazgy wideolaryny, media tekstlerini, analitiki we sintetik pikirlenmäni döretmek bilen baglanyşykly programmalar bilen tamamlanýar we synlaýyş pikiri hem şeýle garaýyşda bolmaly.</p> <p>Mediýa sowatlylygy, media medeniýetiniň ýolbaşçylary tarapyndan ýokary hilli habarlary saýlamak üçin ähliumumy gural hökmünde ulanylmaly we konstruktiv, logiki aragatnaşyk endiklerine eýe bolmalydyr.</p>

3.Tälim netijeleri (TN)	
TN1	“Häzirki zaman türkmen edebi dili”dersini okatmakdahäzirki zaman çemeleşmeleri we täzelikleri durmuşa geçirmek üçin zerur bilimler we endikler
TN2	Sapaklarda häzirki zaman okuw gurallaryny ulanmak
TN3	Häzirki zaman talaplaryna esaslanýan sapaklary netijeli guramagyň

	usullary
TN4	Bilim pudagynda innowasiýa işjeňliginiň esaslary
TN5	Ylym öwretmekde häzirki zaman çemeleşmelerinden we innowasiýa tehnologiýalaryndan habarly bolmak
TN6	Ylym okatmagyň häzirki talaplaryny bilmek
TN7	Ylymyň mazmunynyň, gurallarynyň, usullarynyň we görnüşleriniň bitewiligini we yzygiderliligini üpjün etmek
TN8	Sapakda bilim çeşmelerinden netijeli peýdalanmak
TN9	Okuw mazmuny bilen baglanyşykly maglumatlary talyplara gaýtadan işlemek, umumylaşdyrmak we ýetirmek endiklerine eýe bolmak
TN10	Sapaklarda häzirki zaman innowasion pedagogiki tehnologiýalary ulanmak
TN11	Sapaklara häzirki zaman talaplaryna esaslanyp sapaklary guramak endiklerine eýe bolmak
TN12	hünär işlerinde häzirki zaman çemeleşmeleri we täzelikleri ulanmak
TN13	Ylymyň gazananlaryndan habarly bolmak, ylymyň iş ýüzünde ulanylyşy boýunça gözlegler
4.Ders / modul mazmuny	
Gönükmeler formasy: leksiya (L) V-VI semestr	
L1	Giriş. Sintaksis dersiniň maksady we wezipesi onda öwrenilýän meseleler¹
L2	Söz düzümi barada umumy maglumat. Ýönekeý we çylşyrymly söz düzümleri.
L3	Sözlem. Sözlem gurluşy²
L4	Sözlemiň alamatlary. Sözlemiň görnüşleri.
L5	Sözlem agzalary. Sözlemiň baş agzalary.
L6	Sözlemiň aýyklaýjy agzalary
L7	Aýyrgyç.
L8	Doldurgyçlar we Ahwalatlar.
L9	Sözlemiň grammatik taýdan baglanyşmaýan agzalary
L10	Sözlemiň ýaýbaňlandyrlan agzalary bara umumy maglumat.
L11	Sözlemiň deňdeş agzalary barada maglumat.
L12	Deňdeş agzalaryň görnüşleri barada umumy maglumat.
L13	Ýönekeý sözlemiň gurluşy barada umumy maglumat
L14	Doly we doly däl sözlemler barada maglumat.
L15	Goşma sözlem barada maglumat.
JEMI SEMESTR VI	
L1	Düzmeli goşma sözlem
L2	Düzmeli goşma sözlemleriň toparlara bölünişi

¹ https://epvo.kz/#/register/education_program

² https://epvo.kz/#/register/education_program

L3	Bölünişigi, garşylygy görkezýän baglaýžylar arkaly baglanyşýan düzmeli goşma sözlem
L4	Sintaksis. Eerjeňli goşma sözlem
L5	Eerjeňli goşma sözlemiň baglanyş tärleri we görnüşleri
L6	Eerjeňli goşma sözlemiň toparlara bölünişleri
L7	Baglaýžysyz goşma sözlemler, olaryň görnüşleri we toparlara bolünişi barada maglumat
L8	Çylşyrymly goşma sözlem barada maglumat
L9	Düzüm, başganyň gepi, göni gep, gytak gep, ortak gep barada maglumat.
L10	Dürs ýazuw kadalary we dyngy belgiler ulanşy.
L11	Çekimli sesleriň ýazuw düzgüni
L12	Çekimsiz sesleriň ýazuw düzgüni
L13	Düýp sözleriň we goşulmalaryň ýazuw düzgüni
L14	Goşma sözleriň we gysgaldylan goşma sözleriň ýazuw düzgüni
L15	Dyngy belgiler. Sözlemiň soňunda we içinde ulanylýan dyngy belgiler
5. Gönükmeler formasy: Amaly gönükmeler (A)	
SEMESTR-V	
A1	Sintaksis. Sintaksisiň öwredýän obýekti we ony öwrenmegiň ähmiýeti.
A2	Söz düzümi barada umumy maglumat
A3	Ýönekeý we çylşyrymly söz düzümleri.
A4	Sözlem. Sözlem gurluşy. Sözlemiň görnüşleri.
A5	Buýruk, sorag, ýüzlenme sözlemler barada maglumat.
A6	Sözlem agzalary. Sözlemiň baş agzalary.
A7	Sözlemiň aýyklaýjy agzalary barada maglumat.
A8	Aýyrgyç we doldurgyçlar barada maglumat.
A9	Ahwalatlar barada maglumat.
A10	Sözlemiň grammatik taýdan baglanyşmaýan agzalary
A11	Sözlemiň ýaýbaňlandyrlan agzalary bara umumy maglumat.
A12	Sözlemiň deňdeş agzalary. Sözlemiň deňdeş agzalarynyň görnüşleri barada maglumat.
A13	Ýönekeý sözlemiň gurluşy barada umumy maglumat, doly we doly däl sözlemler barada maglumat.
A14	Goşma sözlem barada maglumat.
A15	Düzmeli goşma sözlemler. Düzmeli goşma sözlemleriň toparlara bölünişi
JEMI	
SEMESTR VI	
A1	Bölünişigi, garşylygy görkezýän baglaýžylar arkaly baglanyşýan düzmeli goşma sözlem
A2	Eerjeňli goşma sözlem, eýerjeňli goşma sözlemiň görnüşleri we toparlara bölünişleri
A3	Baglaýžysyz goşma sözlemiň görnüşleri. Baglaýžysyz goşma sözlem we olaryň toparlara bölünişi barada maglumat

A4	Çylşyrymly goşma, düzmeli we eýerjeňli goşma sözlem sözlem
A5	Düzüm, başganyň gepi, göni gep, gytak gep barada maglumat
A6	Ortak gep barada maglumat
A7	Dürs ýazuw kadalary, dyngy belgiler ulanşy we olaryň öwreniliş taryhy
A8	Çekimli we çekimsiz sesleriň ýazuw düzgüni
A9	Düýp sözleriň we goşulmalaryň ýazuw düzgüni
A10	Goşma sözleriň we gysgaldylan goşma sözleriň ýazuw düzgüni
A11	Atlaryň düşüm goşulmalarynyň ýazuw düzgüni
A12	Sanlaryň üýtgeýşiniň ýazuw düzgüni
A13	Işligiň öten zaman, nämälim, malim gelžek zaman goşulmalarynyň ýazuw düzgüni
A14	Işligiň buýryk formasynyň ýazuw düzgüni we kem işlikleriň, ownuk bölekleriň, “hem” - kömekçisiniň ýazuw düzgüni
A15	Baş harplaryň we sözi täze setire geçirmek düzgüni
JEMI	

ÖZBAŞDAK TÄLIM (ÖT) V SEMESTR

1	Amaly gönükmeleri taýýarlamak, hem-de öý işlerini bejermek	30
2	Problemaly meseleler (kazuclar) düzmek	8
3	Berlen maglumatlary terjime etmek	8
4	“Häzirki türkmen edebi dili” dersi bilen baglanyşykly berlen temalara düzme ýazmak	8
5	Konferensiýa üçin tezis taýýarlamak	6

ÖZBAŞDAK TÄLIM (ÖT) VI SEMESTR

1	Amaly gönükmeleri taýýarlamak, hem-de öý işlerini bejermek	30
2	Problemaly meseleler (kazuclar) düzmek	8
3	Berlen maglumatlary terjime etmek	8
4	“Häzirki türkmen edebi dili” dersi bilen baglanyşykly berlen temalara düzme ýazmak	8
5	Konferensiýa üçin tezis taýýarlamak	6

7.Tälim tehnologiýalary hem metodlary:

Leksiýa gönükmeleri- interfaol düwmeleriniň basgançaklary; seminarlar (logiki

pikirlaw, çalt soraglar we jogaplar); turapula; prezentasiýa; Interaktiw usullary, şuna meňzeş pedagogikany we täze tehnologiýalary ulanmak mümkin..

Seminar gönimeleri - Multimedia enjamlary bilen enjamlaşdyrylan zalda her akademiki toparyň öz ýygnaýy bardy. Studieshli gözlegler interaktiw usullar arkaly geçirilýär. "Munozara" tehnologiýasy ulanyldy, soraglaryň mazmuny okatmagyň usullary bilen kesgitlenildi.

Özbaşdak işi Netijede, çäräni uzaltmak teklip edildi:

Esse - hakyky mowzuk boýunça şahsy pikiriň synagy, beýleki resanrlarda ismurnalistikanyň beýany;

- dokladlar taýarlamak;

- konspekt ýazmak;

- sözlügi;

- labyzly okamak;

- ýumuşlary çalyşmak;

- düzmek portfelleri;

- maglumat-analiz materiallary bilen işlemek;

- wideoklip taýarlamak;

- multimediyä görkeziş taýarlamak;

- sapaklaryň metodik işlerini taýarlamak;

Içerki işleriň beýleki görnüşleri okuw jaýlaryndan gelse ulanylyp bilner.

8. Kreditleri almak üçin talaplar:

Değişli teoretiki we usulyýet düşünjelerini doly deňşirmek, derňew netijelerini dogry görkezmek, gözleg işlerini mugt yzarlamak, gündelik we aralyk işleri ýerine ýetirmek we ýazmaça tabşyryklary ýerine ýetirmek.

9. Talyplaryň bilimleri bahalaw hám qadağalaw ólshemleri

Talyplaryň okuwларыnyň netijeleri 100 ballyk reýting ulgamynda baha berildi. Talyplar mugallymlary we okuwçylary bilen bilelikde YeCTS (Europeanewropa karz geçiriş ulgamy) ulgamy baradaky arzany doldurdylar.

10. Gözlegiň netijeleriniň gymmaty aşakdaky tertipde kesgitlenýär:

Aralyk ball	Çägaralyk ball	Jemleýji ball
Auditoriyada berilen tapşyrmalary ýerine ýetirenligi üçin – aralyk (AB); Özbaşdak iş tapşyrmalaryny bejerenligi üçin– Özbaşdak işi bahalamak (ÖIB);	Çägaralyk barlag wagtynda jogap berendigi üçin– Çägaralyk barlag üçin ball (ÇB); Özbaşdak iş tapşyrmalaryny bejerenligi üçin– Özbaşdak işi bahalamak (ÖIB);	(Jemleýji barlag wagtynda jogap berendigi üçin– Jemleýji barlag baly (JB)

Aralyk barlagyň maksimal baly 30 ball: $\Sigma AB = AB + \ddot{O}IB$	Çägaralyk barlagyň maksimal baly 20 ball: $\Sigma\ddot{C}B = \ddot{C}BB + \ddot{O}IB$	Jemleýji barlagyň maksimal baly (JBB) 50 ball.
$\Sigma AB + \Sigma\ddot{C}B > 30$ ball toplan talyp jemleýji barlag tabşyrmaga rugsat berilýär.		
Modul(ders)den özeleşdiriş görkezgiji (Ö'G): $\Sigma\ddot{O}'G = \Sigma AB + \Sigma\ddot{C}B + JB$ $\Sigma\ddot{O}'G \geq 60$ ball bolanda modul(ders) özeleşdirilen hasaplanýar.		

TALYPLARY BAHALAMAK TERTIBI

DEREJESI	4,51 – 5	BALLAR	Reýtiň
A+	4,51 – 5	91 - 100 ball	GÖRELDELI
A	4,26 – 4,5	86 - 90 ball	
B+	4,01– 4,25	81 - 85 ball	GOWY
B	3,51 – 4,0	71 - 80 ball	
C+	3,26 – 3,5	66 - 70 ball	KANAGATLANARLY
C	3,0 – 3,25	60 - 65 ball	
F	3,0 dan kem	59 ball we ondan pes	KANAGATLANARSYZ

10. Esasy sapaklyk hem okuw gollanmalar

Эсасы эдебиятлар

1. T.Keruenow, O.Gaýlyýewa, A.Kurtçaew. Häzirki zaman türkmen dili.Fonetika, Leksikologiýa. Okuw gollanma. – Nöküs : Gragalpakstan neşirýaty, 2019.
2. Täçmyradow T. T. Häzirki zaman Türkmen dili. Fonetika. Okuw kitaby. - A.: Ylym,2002.
- 3.Nartyýew N. Häzirki zaman türkmen dili. Leksika. Aşgabat – 2010
- 4.Agaýew G., Bekjaýew T. Dil bilimine giriş. Aşgabat, Türkmen döwlet neşirýat gullugy, 2007.

5. Turkmen dilinm grammatikasy. Morfologiya. Aşgabat, 2015
6. Nartyýew N., Penjiýew M., Myradow A. Häzirki zaman türkmen dili. Sintaksis. - A.: Ýlym, 2002.

Гошмача эдебиятлар

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент, “Ўзбекистон” НМИУ, 2018. – 29 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. “Ўзбекистон” НМИУ, 2018. – 47 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. “Ўзбекистон” НМИУ, 2018. – 485 б.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” ги ПФ-4947-сонли Фармони. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2018 й., 6-сон, 70-модда
5. Худайгулыев М. Хэзирки заман түркмен дили. Фонетика. Ашгабат, 1992.
6. Багыев Х. Дил билимине гириш. Ашгабат, Магарыф, 1992.
7. Turkmen dilinm grammatikasy. Morfologiya. Aşgabat. 2010.
8. Чөннэев Я. Хэзирки заман туркмен дили. Лексика. Ашгабат, 1988.
9. Gurdow Aky. Dil bilimine giriş. Türkmenabat -2010.
10. A.Nurmuhammedow “Türkmen dilinde sözüň bogun gurluşy” Aşgabat 2005.
11. A.Nurmuhammedow “Türkmen dilinde söz basymy” Aşgabat 2012.

Интернет ве Зиёнет сайтлары

1. www.gov.uz - Ўзбегистан Республикасы хөкүмет порталы
2. www.lex.uz - Ўзбегистан Республикасы Канун хўжетлери мағлуматлары милли базасы.
[http://www.ziynet.uz/;](http://www.ziynet.uz/)
[http://www.edu.uz/;](http://www.edu.uz/)
[http://www.rsl.ru/;](http://www.rsl.ru/)
[http://www.msu.ru/;](http://www.msu.ru/)

Pikir berenler:

O.Gaýlyewa – GDU “Türkmen dili we edebiyaty” kafedrasý müdiri, professor, filologiya uylmlarynyň doktory; (turdoş OTM).

T. Törtkulbaewa - NMPI “Gazak dili we edebiyaty” kafedrasynyň dotsenti, filologiya uylmlarynyň filosofiýa doktory (PhD)

Dersniň iş okuw maksatnamasy Nöktüs döwlet pedagogika instituty Okuw metodik Geňeşiniň 2025 ýyl «28» 06 «11» - sanly protokoly bilen tassyklandy.

